

רק משלכם ולא משל אחרים' - תפקידי החינוך והנוער במאבק למען תוצרת הארץ

1930-1923

ג. השרוני

החוג ללימודי ארץ ישראל, אוניברסיטת חיפה, ישראל

במהלך שנות העשרים של המאה העשרים החלה מתעצבת דמותו של הישוב היהודי בארץ ישראל. גידול דמוגרפי, בניה נרחבת, אורבניזציה מהירה והשקעות הון פרטיות, היוו את הבסיס להמשך פיתוחה של הארץ. לצד החקלאות ועבודת האדמה שהיוו גורם מרכזי בפרנסת הישובים הכפריים והשיתופיים, וכן היותם ערך רעיוני מעצב בחברה המתגבשת, החל להיבנות ענף התעשייה בערים, שהתבסס ברובו על הון פרטי ויוזמות אישיות.

בעיר הארצישראלית שקלטה את רוב העולים החדשים, ובעיקר בתל אביב נבנה שוק של תעשיינים, בעלי מלאכה, סוחרים וצרכנים. בפני השוק הצעיר עמדו מספר אתגרים כלכליים ובהם המאבק על התוצרת המקומית, סוגיה כלכלית-תרבותית.

מראשית שנות העשרים הפך הרעיון של תוצרת הארץ למוטיב הבולט והמוביל במאבקם של התעשיינים להכרה בהם ובתרומתם למשק הנבנה. בקיץ 1923 נוסדה בתל אביב 'המועצה למען תוצרת הארץ'. ביולי 1923 פרסמה המועצה מודעה ובה קראה לציבור לבוא ולהשתתף בתערוכת התוצרת שתתקיים במועדון הציוני שבשדרות רוטשילד. הקריאה לוותה בסיסמאות כמו: 'בניין הארץ על ידי תוצרת הארץ', 'עבודה בארץ על ידי תוצרת הארץ', או 'עלייה לארץ על ידי תוצרת הארץ'. כאן, בנקודת הפתיחה, הכריעו אנשיה של האגודה בשאלת אופיו של מאבקם: לא סוגיה כלכלית גרידא, כי אם שאלה עקרונית ומאבק בעל אופי אידיאולוגי-לאומי.

המערכה להשלטת התוצרת הפכה לחלק מהמאבק על בנייתם של ישוב עברי וחברה חדשה. רעיון המחויבות לתוצרת העברית ובניין הארץ חד הם. כחלק מהמאמץ של אנשי האיגוד לרתום למאבקם חלקים שונים באוכלוסיה (נשים, סוחרים ואישי ציבור), ביקשו היוזמים לרתום גם את שדה החינוך ובתוכו את בתי הספר והנוער. כשם שנשאו את מהפכת השפה העברית בשנות העלייה הראשונה והשנייה, ישאו כעת הילדים והנוער את מהפכת התוצרת.

הרצאה זו תסקור את פעולות האיגוד שביקש להפוך את הנוער העברי העירוני לשחקן מרכזי במערכה על התוצרת המקומית ולבעל השפעה מכרעת על סביבתו הקרובה והרחוקה בהעדפת תוצרת הארץ. הדגש יושם על השפה והטרמינולוגיה שבה בחרו אנשי האיגוד להשתמש בבואם לפנות אל הקהל הצעיר. עוד ייבחנו בהרצאה פעולות האיגוד בבתי הספר ובקרב המורים.